

بررسی موانع توسعه گردشگری روستایی با تاکید بر شاخص های توسعه پایدار مطالعه موردی: بخش میدان شهرستان خانقین عراق

نارین فواد عبدالکریم^۱، محمداکبرپور^{۲*}، امیدعلی مرادی^۳

۱- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی nareenali645@gmail.com

۲- استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی m.akbarpour@razi.ac.ir

۳- مربی استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی omid_1247@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۸

چکیده:

گردشگری روستایی مقوله جدیدی در متون توسعه روستایی می باشد که همچون توسعه، دارای ابعاد و آثار گوناگونی است. گردشگری روستایی به عنوان فعالیتی شناخته می شود که نه تنها نقش موثری در توسعه اقتصاد محلی دارد، بلکه به عنوان یکی از عناصر جدایی ناپذیر راهبرد توسعه پایدار روستایی مطرح شده است. هدف کلی این تحقیق بررسی موانع توسعه گردشگری روستایی با تاکید بر شاخص های توسعه پایدار روستاهای هدف گردشگری بخش میدان شهرستان خانقین عراق می باشد. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش انجام توصیفی - تحلیلی است. برای جمع آوری اطلاعات و داده های مورد نیاز، از بررسی های اسنادی و همچنین مطالعات میدانی، از قبیل مصاحبه و پرسش نامه استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش ۱۵۳ نفر می باشد. روایی به دست آمده برای شاخص های موانع توسعه گردشگری روستایی عدد ۰/۹۰ به دست آمد که نشان دهنده همبستگی درونی بین متغیر های تحقیق برای سنجش مفاهیم مورد نظر، مناسب می باشد. نتایج تحقیق نشان داد بین موانع آموزشی و فرهنگی و مشکلات مربوط به توسعه گردشگری همبستگی مثبت و معنادار نسبتاً قوی وجود دارد، که مطابق با آن افزایش موانع آموزشی و فرهنگی افزایش مشکلات توسعه گردشگری را به دنبال دارد. موانع و مشکلات زیست محیطی در جایگاه دوم و موانع زیربنایی به لحاظ اهمیت در جایگاه بعدی قرار می گیرد. موانع بازاریابی و مدیریتی رابطه معنی داری با متغیر وابسته ندارند اما در تحلیل رگرسیون تاثیر افزایشی بر نارسایی های توسعه گردشگری دارند. بنابراین با انجام اقدامات لازم و فراهم کردن امکانات و خدمات برای رفع مشکلات از طریق برنامه ریزی و راهبردهای مناسب از جمله تدوین برنامه های آموزشی، احیاء و توسعه زیر ساخت های گردشگری روستاها و معرفی و شناساندن جاذبه ها و محصولات گردشگری روستاهای هدف می توان در راستای توسعه روستاهای مورد نظر از منظر گردشگری گام برداشت.

واژه گان کلیدی: گردشگری، گردشگری روستایی، روستاهای گردشگری بخش میدان، شهرستان خانقین

بیان مساله

رشد و گسترش گردشگری از جمله پدیده‌های مهم اواخر قرن بیستم است که با سرعت در قرن جدید ادامه یافته است. افزایش سطح درآمد، تنوع در ایام فراغت، تغییرات و نگرش جدید به مفاهیم زندگی ایجاب می‌کند که گردشگری گسترش و توسعه یابد (خانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۴). در حال حاضر صنعت گردشگری جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها پیدا کرده و نقش فعال و موثری در ارتقاء ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به خصوص در کشورهای رو به توسعه ایفا می‌کند. امروزه صنعت گردشگری یکی از مهمترین فعالیتهای اقتصادی در جهان به شمار می‌آید که علاوه بر منافع اقتصادی فرصت بسیار مناسبی را در اختیار بازدیدکنندگان قرار می‌دهد تا نسبت به اهمیت حفظ فرهنگ و چگونگی محافظت از فرهنگ محلی و چشم اندازهای طبیعی آگاه شوند این شرایط برای جوامع محلی و روستا درآمد خوبی ایجاد می‌کند (قاسمی، ۱۳۸۸: ۲۰). گردشگری روستایی امروزه به مثابه فعالیت فراگیر جهانی و به عنوان تأکیدی بر توسعه سیاست‌های منطقه‌ای و محلی (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۴)، شامل فعالیتهای مختلف گردشگری در محیط‌های روستایی و پیرامون آن به عنوان یک راهبرد و استراتژی به منظور کاستن از عدم توازنهای منطقه‌ای و سرزمینی و در جهت تعدیل نابرابری میان روستا و شهر از حیث فرصتها، منابع و منافع، ضرورتی اساسی و اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۵۴)، که اندیشه‌مندان امروزه آن را به عنوان راهکاری برای تجدید حیات نواحی روستایی (حبیبی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۴۲-۲۳۹)؛ و منبعی مکمل و متنوع ساز در اقتصاد روستایی در راستای توسعه نواحی روستایی به شمار می‌آورند که می‌تواند به عنوان واسطه‌ای مهم برای رسیدن به ارتقای شاخص‌های توسعه پایدار (Croes et al, ۲۰۲۰: ۱۵) در جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی (Bracaglia et al, ۲۰۲۰: ۳۲۰)؛ کالبدی، نهادی و زیست محیطی باشد (Sakyi et al, ۲۰۱۸: ۵۱)؛ و مرهمی برای رفع نابسامانی‌های نواحی روستایی باشد (Long & Ji, ۲۰۱۹: ۱۵۷). بنابراین توسعه و شکوفایی گردشگری روستایی باعث ارتقای شاخص توسعه پایدار مناطق روستایی در کنار فعالیتهای دیگر مانند کشاورزی تأثیر مطلوبی بر میزان افزایش درآمدها و کاهش نابرابریهای اقتصادی و رفاه خانوارها دارد (Bracaglia et al, ۲۰۲۰: ۳۲۱). گردشگری روستایی به واسطه رابطه مستقیم با طبیعت و از طرف دیگر ارتباط با فرهنگ و ارزشهای روستاییان دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد و در صورت عدم توجه می‌تواند باعث لطمات زیست محیطی و نیز فرهنگی به جامعه روستایی شود. همچنین گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش‌های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد و "دارای آثار و پیاپیهای مختلفی است که می‌باید در فرایند برنامه‌ریزی تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از اثرات منفی جلوگیری شود و تاثیرات مثبت عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی مرتبط با آن افزایش پیدا کند. برای دستیابی به منافع گردشگری باید کلیه موانع و مشکلات موجود در سراسر این فعالیت از قبیل فقدان مهارت‌های مدیریتی، بازاریابی نامناسب، فقدان یا کمبود خدمات مورد نیاز گردشگران، محدودیت‌های فیزیکی، فقدان قوانین و مقررات و غیره مرتفع شود. برای این منظور باید به اقداماتی از جمله ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها، تبلیغات و بازاریابی پایدار، برگزاری مسوولانه تورهای گردشگری، زمینه‌سازی برای سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و غیر دولتی در زمینه گردشگری روستایی، اولویت بخشی به خواست‌ها و اهداف مردم محلی در راستای برآوردن نیازهای آن‌ها و تدوین قوانین و مقررات متناسب،

دست زد(اکبرپور، اربابی، ۱۳۹۵: ۶۴). با توجه به اهمیت موضوع و شناخت شاخص های توسعه پایدار گردشگری روستایی، می توان با ارتقاء این شاخص ها در بخش میدان شهرستان خانقین، الگویی در جهت ارائه راهبرد مناسب برای بهبود گردشگری روستایی در این منطقه ارائه نماییم. چراکه بخش میدان در شهرستان خانقین با داشتن ۴۴ روستا که ۹ روستای این بخش دارای جاذبه های گردشگری نظیر لوح میخی در روستای دربند بیلوله، طبیعت بکر کوهستان سرتک، قلعه یزگرد در روستای دربند، آثاری نظیر شیخ جبرائیلی شیخان، اشکفت سروالدره، نقش در بهنر بیلوله، ارتفاعات سرتک بمو، گومه بحری در روستای حاجی لر، اقلیم متعدل آن در فصل سرد سال، مکان تفریحی بانوی بی سرتک، منطقه تفریحی تقه، سلسله ارتفاعات بمو در طول سال پذیرای گردشگران زیادی است. این روستاها از لحاظ روند توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیطی و همچنین جایگاه جغرافیایی دارای ویژگی های منحصر به فردی می باشد. هرچند روستاهای بخش میدان شهرستان خانقین به لحاظ موقعیت ممتاز جغرافیایی و بهره مندی از توانهای بسیار در حوزه طبیعت گردی، گردشگری روستایی و کشاورزی از پدیده گردشگری تأثیر پذیرفته و بر آن تأثیرگذار بوده اند، اما به دلیل عدم شناخت دقیق و علمی از توانها و تنگناها و قابلیت های آنها و فقدان یک برنامه ریزی جامع و نظاممند در بهره برداری از قابلیت های موجود تاکنون از این توانها در راستای هدایت فرآیندهای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی بهره گیری نشده است. و در صورت سرمایه گذاری در بخش گردشگری روستایی و حمایت دولت و همکاری نهادها و مردم نواحی روستایی می تواند در راستای گام برداشتن روستاهای محدوده مورد مطالعه به سمت توسعه پایدار مثمر ثمر باشد. بر این مبنا، مسالهی اساسی پژوهش با توجه به نبود یک برنامه جامع و نظاممند در بهره برداری از توانایی های موجود در روستاهای گردشگری بخش میدان شهرستان خانقین و نیز تلاش در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار روستایی موانع و مشکلات مرتبط با توسعه نیافتگی گردشگری در روستاهای مورد مطالعه با توجه به قابلیت های فراوان، به عنوان سوال محوری تحقیق حاضر مورد بررسی و شناسایی قرار گرفت.

مبانی نظری و ادبیات تحقیق

گردشگری روستایی، گردشگری است که در نواحی روستایی به وقوع می پیوندد. در یک مفهوم کلی، می توان گردشگری روستایی را فعالیت گردشگری در محیط روستا تلقی نمود؛ یا در یک حوزه کاربردی و وسیعتر، آن را فعالیت گردشگری در حوزه غیرشهری تلقی کرد که فعالیتهای انسانی در آن (اقتصاد وابسته به زمین) غالباً در بخش کشاورزی متمرکز هستند (ولیکلی زاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۳-۱۰۴). گردشگری روستایی پایدار سبب احیای فرهنگ محلی و سنتی روستاها، تشویق فعالیتهای جمعی روستائیان، افزایش درآمد روستائیان، ایجاد منابع جدید اقتصادی برای روستائیان، حفظ و حراست از محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی روستاها، نگهداشت جمعیت و جلوگیری از مهاجرت و تخلیه روستاها و... می شود، به این سبب است که توسعه گردشگری پایدار روستایی در رأس برنامه های دولتها و به عنوان یکی از استراتژیهای توسعه نواحی روستایی مطرح شد (فتحی، ۱۳۹۹: ۳۶). گردشگری روستایی به طور مستقیم و غیرمستقیم بر سطح امرار معاش افراد و خانواده ها تأثیر می گذارد و از طریق ایجاد درآمد و ایجاد اشتغال باعث توسعه و افزایش تنوع اقتصاد روستایی می گردد (۲۰-۲: ۲۰۱۶، Zwiers et al). همچنین بسیاری از دولتها و محققان معتقد هستند که با افزایش گردشگری روستایی مهاجرت جمعیت در

مناطق روستایی کاهش می‌یابد (Gavrila-Pavena, ۲۰۱۵: ۲۵-۴۵). لذا برای دستیابی به توسعه پایدار روستایی، گردشگری روستایی به عنوان یک عامل توسعه و از اهداف متولیان و برنامه ریزان توسعه روستایی است. زیرا گسترش گردشگری روستایی عامل مهمی در توزیع درآمد در جامعه محسوب می‌شود و زمینه را برای توسعه ملی و منطقه‌ای فراهم می‌کند، همچنین برای ایجاد و تقویت توسعه مشارکتی از ابزارهای کلیدی به حساب می‌آید. گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌های گردشگری در محیط روستایی با توجه به فرهنگ و بافت سنتی روستایی، هنر و صنایع روستایی، آداب و رسوم سنتی که دربرگیرنده گردشگری کشاورزی، گردشگری سبز، گردشگری مزارع، گردشگری غذایی و شکار میباشند گفته می‌شود (کاظمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۹۰۴). گردشگری روستایی به عنوان منبع با ارزش اشتغالزایی و ایجاد درآمد است که می‌تواند وسیله مناسبی برای توسعه اجتماعی اقتصادی جوامع روستایی باشد. گردشگری روستایی در بسیاری از کشورها، با سیاستهای کشاورزی در ارتباط است و غالباً می‌تواند وسیله‌ای در جهت حمایت محیط-زیست و فرهنگ روستایی بوده و نقشی اساسی در توسعه و حفظ روستا داشته باشد (فتحی، ۱۳۹۹: ۳۶). در زمینه پیشینه و سوابق پژوهش، از مهمترین منابعی که در مورد موانع توسعه گردشگری روستایی تاکنون نگاشته شده‌اند چندین مورد به شرح ذیل می‌باشند: اکبرپور و اربابی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان واکاوی موانع توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان خراسان شمالی به این نتیجه رسیدند که با انجام اقدامات لازم و فراهم کردن امکانات و خدمات برای رفع مشکلات از طریق برنامه ریزی و راهبردهای مناسب از جمله تدوین برنامه‌های آموزشی، احیاء و توسعه زیرساختهای گردشگری روستاها و معرفی و شناساندن جاذبه‌ها و محصولات گردشگری روستاهای هدف می‌توان در راستای توسعه روستاهای مورد نظر از منظر گردشگری گام برداشت. شوکتی آملانی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که یکی از موانع توسعه گردشگری روستایی شامل عامل اجتماعی-فرهنگی است. در این زمینه بر اساس یافته‌های پژوهش، بدون تردید یکی از مهم‌ترین موانع در توسعه گردشگری، عدم آشنایی روستاییان منطقه با فواید و مزایای صنعت گردشگری، تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم منطقه، عدم وجود انگیزه کافی در بین روستاییان منطقه جهت مشارکت در فعالیتهای گردشگری، عدم تمایل مردم و بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری در منطقه و گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا در قالب ویلا و باغ‌های خصوصی در منطقه است. علوانی و سواری (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان مقایسه شاخص‌های گردشگری پایدار در مناطق روستایی شهرستان‌های خرمشهر و آبادان با استفاده از ماتریس ΣQOT به این نتیجه رسیدند که شاخص‌های پایدار در مناطق خرمشهر و آبادان با استفاده از روش سوات مشخص شد که دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان هر دو منطقه با سه راهبرد مهم توجه به امکانات مالی، تغییرات در عملکرد رقبا و استراتژی نوآوری استفاده کرده که اولویت در خرمشهر با نوآوری و در آبادان با به دست آوردن منابع مالی مناسب و تبلیغات است. حصاری و محمدی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان واکاوی نقش گردشگری بر توسعه روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه به این نتیجه رسیدند که گردشگری توانسته در سطح مطلوبی بر درآمد و اشتغال در توسعه روستا تاثیر داشته باشد و در سطح متوسطی بر تحولات فرهنگی، تغییرات کالبدی-فضایی و تعاملات اجتماعی تاثیر داشته است و در شاخص زیست محیطی تاثیر توسعه گردشگری را منفی و کمتر از مطلوبیت عددی ارزیابی کرده‌اند.

لالاخارتشویلی^۱ و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان گردشگری روستایی در گرجستان در گذار: موانع پایدار منطقه ای پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که برای اثرگذاری مطلوب گردشگری روی نواحی روستایی باید یک ساختار برجسته گردشگری روستایی در سطح ملی ایجاد شود که بر مسائل استراتژیک و هنجارهای عمومی گردشگری روستایی تمرکز کند. همچنین پیشنهاد دادند؛ سازمان‌های مدیریت در مقصد گردشگری تشکیل شود و در آن مقررات عمومی و قوانین منطقه‌ای و بازاریابی در راستای همکاری نزدیک با سهامداران محلی باشند. ماریامارتین^۲ (۲۰۲۰) در پژوهشی در ارتباط با تحلیل نقش گردشگری در نواحی روستایی دریافت که شاخص‌های ترکیبی نظیر اقتصادی، اجتماعی و... در گردشگری روستایی تاثیر گزار و موانع اصلی توسعه ای هستند و نسبت به نواحی ساحلی که دارای گردشگر کمتری هستند و حتی در فصول مختلف سال نیز درصد ورود گردشگران تغییر می کند و در مجموعه می توان از آن هم به عنوان عوامل محدود کننده نام برد و هم از عوامل توسعه یاد نمود. لوپز^۳ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان (محصولات مرتبط با گردشگری خلاق در مناطق روستایی Iβeriaν) به این نتیجه دست یافت محصولات کشاورزی و غذایی محلی یکی از مهمترین دارایی های متمایز کننده مناطق روستایی پرتغال و اسپانیا می باشند و یک منبع گردشگری هستند که به بازدیدکنندگان فرصتی برای توسعه پتانسیل خلاقانه خود، از طریق مشارکت فعال در دوره ها و تجربیات یادگیری می دهد.

روش شناسی

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ روش انجام توصیفی - تحلیلی است. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، از بررسی‌های اسنادی و همچنین مطالعات میدانی، از قبیل مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده شده است. جامعه‌ی آماری در این پژوهش لذا جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خانوارهای روستاهای هدف گردشگری بخش میدان، می باشد. لذا برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از فرمول کوکران برای تعیین حجم نمونه از کل جامعه آماری بخش میدان (۲۵۵ خانوار) استفاده شده است لذا با توجه به نتایج حاصل از فرمول کوکران، تعداد نمونه‌های محاسبه شده برای ساکنین روستاهای گردشگری بخش میدان ۱۵۳ نفر می باشد و روش نمونه‌گیری هم به صورت تصادفی است. همچنین روایی به دس تأمده برای شاخص‌های موانع توسعه گردشگری روستایی عدد ۰/۹۰ به دست آمد که نشان دهنده همبستگی درونی بین متغیرهای تحقیق برای سنجش مفاهیم مورد نظر، مناسب می باشد بنابر این، این تحقیق از قابلیت اعتماد یا روایی برخوردار می باشد. همچنین طبق جدول (۱) شاخص‌ها و متغیرهای موانع توسعه گردشگری برای روستاهای مورد مطالعه تحقیق آورده شده است.

۱. Lala Khartishvili

۲. María Martín

۳. . Lopes

جدول (۱) معرفی متغیر ها، شاخص ها و معرفهای موانع توسعه گردشگری روستایی روستاهای بخش خانقین

شرح	شاخص ها	معرف ها
متغیر وابسته	نارسایی های توسعه گردشگری	تأثیر کم درافزایش درآمد- تأثیر کم در ایجاد اشتغال- پایین بودن سطح امکانات و خدمات- ناچیز بودن میزان توسعه گردشگری در روستاها- عدم آشنایی ساکنان با توسعه گردشگری- عدم رضایت گردشگر
متغیر مستقل	موانع زیر بنایی و خدماتی	نامناسب بودن تسهیلات اقامتی و پذیرایی گردشگران- عدم وجود هیچ گونه طرح سرمایه گذاری انجام شده و یا در دست اقدام- عدم پاسخگویی امکانات بهداشتی و درمانی روستا به نیاز اهالی و گردشگران- فصلی بودن حضور گردشگران و تراکم آنها در فصل کار در روستا- کمبود وسایل نقلیه عمومی جهت جابه جایی گردشگران در روستا- نزدیکی و یا عدم نزدیکی به مرکز بزرگ جهت استفاده از خدمات و امکانات
	موانع فرهنگی و آموزشی	عدم آشنایی با مزایای مختلف گردشگری- کمبود افراد آموزش دیده به ویژه راهنما و بلد محلی جهت معرفی جاذبه ها- عدم تمایل مردم بومی جهت سرمایه گذاری در بخش گردشگری- تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا- عدم آشنایی و عدم آموزش روستائیان در ارتباط با نحوه برخورد با گردشگر- ترس از بین رفتن فرهنگ سنتی و محلی و تغییر نوع آداب و رسوم
	موانع زیست - محیطی	از بین رفتن باغات و مزارع - افزایش عبور و مرور و راهبندها بر اثر ازدحام گردشگران- ایجاد آلودگی صوتی و بصری بر اثر حضور گردشگران- افزایش زباله و پسماند توسط گردشگران
	موانع بازاریابی و تبلیغات	کمبود تبلیغات و اطلاع رسانی از طریق صدا و سیما TV اشراق و سازمانهای مرتبط در خصوص تهیه کاتالوگ و بروشور- اطلاع رسانی ناکافی از نواحی گردشگر پذیر- کمبود یا عدم دسترسی به وسایل ارتباطی نظیر پست و اینترنت و غیره- عدم وجود بازار جهت عرضه صنایع دستی و سوغات به گردشگران وارد شده
	مشکلات مدیریتی و تصمیم گیری	عدم وجود طرح و برنامه مدون در خصوص توسعه گردشگری- ناهماهنگی و تداخل وظایف بین سازمانهای مختلف مرتبط با روستا- میزان اختیارات سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری- استفاده ناصحیح و عدم مدیریت جاذبه ها- فقدان قوانین و مقررات حمایتی و تشویقی جهت سرمایه گذاری بخش خصوصی جهت زیرساخت ها- فقدان مهارتهای مدیریتی در میان کشاورزان و روستائیان- عدم برخورداری از نهادهای اجتماعی (N.G.O) و غیره مرتبط با گردشگران

, Wang et al, 2021, Bernard et al, 2016, ۱۷, Liu & Pratt , 20۱۶ (Momeni et al, 2018, Padilla , 20

Wuni, & Shen , 2020, Rajaratnam, et al, 2014)

روستاهای هدف گردشگری در بخش میدان خانقین که شامل ۹ سکونتگاه روستایی به عنوان روستاهای هدف گردشگری می

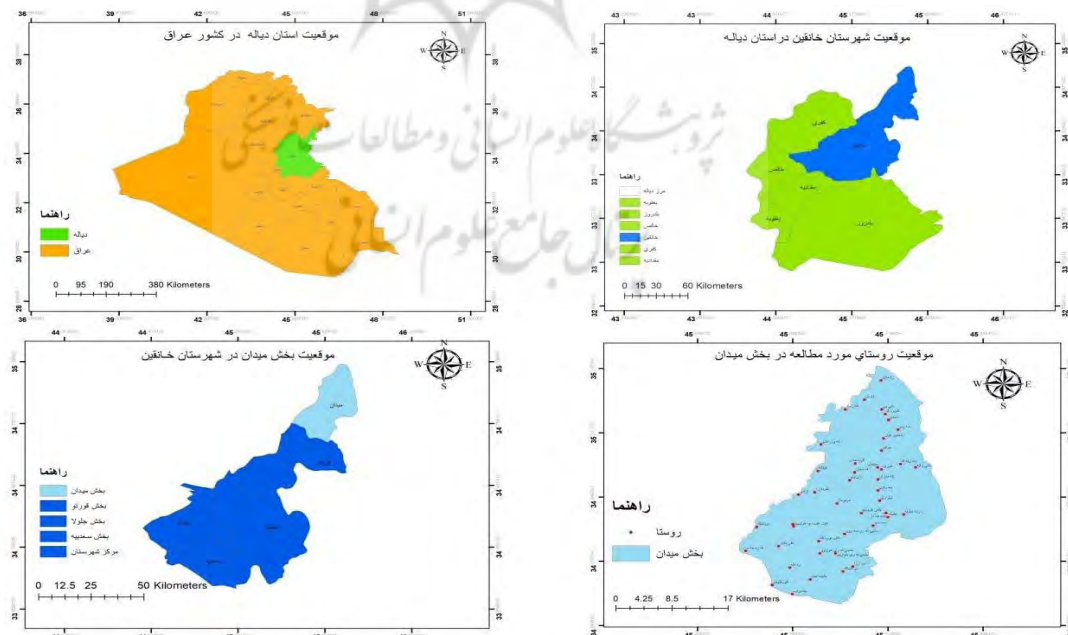
باشد به شرح جدول (۲) است:

جدول (۲) روستاهای هدف گردشگری در بخش میدان

ردیف	نام روستا	میزان جمعیت	تعداد خانوار	فاصله تا شهر خانقین
۱	بانی بی	۵۰	۱۷	۱۱۰ کیلومتر
۲	کانی کرمانج	۱۴۰	۲۷	۹۰ کیلومتر
۳	دریند بیلوله	۴۸	۱۰	۹۰ کیلومتر
۴	آوبار	۶۵	۹	۱۱۵ کیلومتر
۵	توفکه	۱۳۱	۲۵	۱۱۵ کیلومتر
۶	حاجی لر	۷۵	۱۷	۸۸ کیلومتر
۷	هورین	۶۳۱	۱۳۶	۱۲۳ کیلومتر
۸	خسار	۴۲	۸	۵۶ کیلومتر
۹	جیارزا	۲۶	۵	۱۱۵ کیلومتر
مجموع		۱۲۰۸	۲۵۵	

منبع: (یافته های تحقیق، ۱۴۰۱)

بخش میدان خانقین از توابع شهرستان خانقین با ۴۴ درجه ۵۹ دقیقه تا ۴۵ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه ۵۵ دقیقه و ۲۰ ثانیه تا ۳۵ درجه ۵ دقیقه عرض شمالی در شمال شرق استان دیاله واقع گردیده است. همچنین بخش میدان از شمال به جلولاء و شهرستان کلار، از سمت غرب به بعبوبه، از جنوب به خانقین و از سمت شرق به ایران محدود می شود. مساحت محدوده مورد مطالعه تقریباً ۲۶۵۲ کیلومترمربع بوده است (عباس هیاس نجف، ۱۳۹۹). به طوریکه مساحت این بخش ۷۳ درصد مساحت بخش شهرستان خانقین را شامل می شود (شکل ۱).

شکل (۱). نقشه موقعیت بخش میدان در شهرستان خانقین عراق

یافته های تحقیق

- بررسی موانع زیربنایی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع زیربنایی توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۳) نمایش داده می شود.

جدول (۳) بررسی موانع زیر بنایی گردشگری از نگاه روستائیان

سوال	درصد افراد پاسخگو					میانگین رتبه ای	سطح معنی داری
	بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم		
نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات رفاهی و اقامتی	۷	۲۷	۴۵	۵۱	۲۳	۱/۱۱	۰/۰۰۱
	۴/۶	۱۷/۶	۲۹/۳	۳۳/۴	۱۵/۱		
کمبود وسایل نقلیه عمومی جهت جابجایی گردشگران	۱۶	۲۱	۳۸	۴۹	۲۹	۱/۰۴	۰/۰۰۰
	۱۰/۴	۱۳/۷	۲۴/۹	۳۲/۱	۱۸/۹		
نامناسب بودن خدمات ورزشی و خدماتی	۲۰	۲۵	۳۹	۶۱	۸	۱/۲۹	۰/۰۰۰
	۱۳/۱	۱۶/۳	۲۵/۴	۳۹/۹	۵/۳		
نامناسب بودن راههای دسترسی به مکانهای گردشگری	۱۲	۲۸	۴۰	۵۲	۲۱	۱/۳۶	۰/۰۰۵
	۷/۸	۱۸/۳	۲۶/۲	۳۳/۹	۱۳/۸		
کل	-	-	-	-	-	۰/۹۸	۲/۹۶

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۳) مربوط به موانع زیربنایی گردشگری از نگاه ساکنان روستاها، میانگین کل موانع زیربنایی در بین ساکنان روستا برابر با ۳/۷۶ است.

- بررسی موانع آموزشی و فرهنگی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع آموزشی و فرهنگی توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۴) نمایش داده می شود.

جدول (۴) بررسی موانع فرهنگی و آموزشی گردشگری از نگاه روستائیان

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۳	۳/۰۴	۱/۰۲	۳۱	۳۸	۴۸	۲۵	۱۱	عدم تمایل مردم بومی جهت سرمایه گذاری در بخش گردشگری
			۲۰/۳	۲۴/۹	۳۱/۴	۱۶/۳	۷/۱	
۰/۰۰۰	۲/۱۹	۱/۲۹	۱۲	۳۹	۵۲	۳۸	۱۲	کمبود افراد آموزش دیده به ویژه راهنما و بلد محلی جهت معرفی جاذبه ها
			۷/۹	۲۵/۵	۳۳/۹	۲۴/۹	۷/۸	
۰/۰۰۱	۳/۳۶	۱/۱۸	۳۵	۳۸	۴۳	۲۹	۸	تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا
			۲۲/۹	۲۴/۸	۲۸/۲	۱۸/۹	۵/۲	
۰/۰۰۲	۲/۰۸	۱/۰۸	۹	۶۲	۳۱	۳۶	۱۵	عدم آشنایی و عدم آموزش روستائیان در ارتباط با نحوه برخورد با گردشگر
			۵/۸	۴۰/۶	۲۰/۲	۲۳/۶	۹/۸	
۰/۰۰۳	۳/۰۱	۱/۳۶	۲۲	۳۸	۵۳	۲۹	۱۱	عدم برقراری ارتباط مناسب روستائیان با گردشگران
			۱۴/۳	۲۴/۹	۳۴/۷	۱۸/۹	۷/۲	
۰/۰۰۰	۲/۹۶	۰/۴۵						کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۴) مربوط به موانع آموزشی و فرهنگی از نگاه ساکنان روستاها، میانگین کل موانع زیربنایی در بین ساکنان روستا برابر با ۱۲/۲۹ ست. که در سطح اطمینان ۹۹ درصد بالاتر از حد متوسط بوده و قابل تعمیم به جامعه آماری ساکنان روستاهای مورد مطالعه می باشد.

- بررسی موانع بازاریابی و تبلیغاتی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع بازاریابی و تبلیغاتی توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۵) نمایش داده می شود.

جدول (۵) بررسی موانع بازاریابی و تبلیغاتی گردشگری از نگاه روستائیان

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۲	۳/۱۱	۱/۲۵	۳۷	۱۸	۶۲	۲۱	۱۵	کمبود تبلیغات و اطلاع رسانی از طریق صدا و سیما TV اشراق
			۲۴/۱	۱۱/۸	۴۰/۶	۱۳/۷	۹/۸	
۰/۰۰۰	۳/۰۵	۱/۰۴	۲۸	۲۷	۳۸	۴۲	۱۸	اعلاع رسانی ناکافی از نواحی گردشگری توسط مقامات محلی، بروشور و...
			۱۸/۲	۱۷/۶	۲۴/۸	۲۷/۶	۱۱/۷	
۰/۰۰۳	۲/۸۷	۱/۶۲	۲۶	۳۹	۵۳	۱۴	۲۱	عدم وجود بازارهای محلی عرضه محصولات و صنایع دستی
			۱۶/۹	۲۵/۴	۳۴/۷	۹/۲	۱۳/۸	
۰/۰۰۰	۳/۱۵	۱/۱۱	۱۸	۵۲	۳۶	۲۸	۱۹	کمبود و یا عدم دسترسی به پست و اینترنت و خدمات دنیای مجازی
			۱۱/۸	۳۳/۸	۲۳/۶	۱۸/۳	۱۲/۵	
۰/۰۰۰	۲/۹۶	۱/۲۹	-	-	-	-	-	کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۵) مربوط به موانع بازاریابی و تبلیغاتی گردشگری از نگاه ساکنان روستاها، میانگین کل موانع زیربنایی در بین ساکنان روستا برابر با ۳/۰۴۲۱ است. که در سطح اطمینان ۹۹ درصد بالاتر از حد متوسط بوده و قابل تعمیم به جامعه آماری ساکنان روستاهای مورد مطالعه می باشد.

- بررسی موانع زیست محیطی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع زیست محیطی توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۶) نمایش داده می شود.

جدول (۶) بررسی موانع زیست محیطی گردشگری از نگاه روستائیان

سوال	درصد افراد پاسخگو					انحراف معیار	میانگین رتبه ای	سطح معنی داری
	زیاد	زیاد	متوسط	کم	کم			
نامناسب بودن زیرساختهای محیطی (راهها و فاضلاب و ...)	۲۵	۲۸	۶۲	۲۶	۱۲	۱/۱۲	۲/۸۹	۰/۰۰۰
	۲۱/۴	۱۸/۴	۴۰/۵	۱۶/۹	۷/۸			
افزایش عبور و مرور و راه بندانها بر اثر ازدحام گردشگران	۱۶	۲۱	۳۸	۴۹	۲۹	۱/۲۵	۲/۲۵	۰/۰۰۰
	۱۰/۴	۱۳/۷	۲۴/۹	۳۲/۱	۱۸/۹			
افزایش گرمای هوا در فصل تابستان (بالای ۴۰ درجه)	۸	۲۹	۴۳	۳۸	۳۵	۱/۳۶	۳/۰۶	۰/۴۹
	۵/۲	۱۸/۹	۲۸/۲	۲۴/۸	۲۲/۹			
افزایش زباله و پسماند توسط گردشگران	۱۵	۲۱	۶۲	۱۸	۳۷	۱/۰۶	۳/۱۲	۰/۰۰۰
کل	-	-	-	-	-	۱/۰۲	۳/۰۷	۰/۰۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۶) مربوط به موانع زیست محیطی گردشگری از نگاه ساکنان روستاها، میانگین کل موانع زیربنایی در بین ساکنان روستا برابر با ۲/۸۳ است. که در سطح اطمینان ۹۹ درصد بالاتر از حد متوسط بوده و قابل تعمیم به جامعه آماری ساکنان روستاهای مورد مطالعه می باشد.

- بررسی موانع مدیریتی و تصمیم گیری گردشگری از نگاه روستائیان

در این راستا، موانع مدیریتی و تصمیم گیری توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۷) نمایش داده می شود.

جدول (۷) بررسی موانع مدیریتی و تصمیم گیری گردشگری از نگاه روستائیان

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۰	۲/۲۱	۱/۲۹	۲۵	۴۶	۳۹	۲۸	۱۵	عدم وجود طرح و برنامه ریزی در خصوص توسعه گردشگری
			۱۶/۳	۳۰/۱	۲۵/۵	۱۸/۳	۹/۸	
۰/۰۰۰	۳/۰۹	۱/۱۴	۶	۵۶	۴۲	۳۱	۱۸	ناهماهنگی بین سازمان های و ارگان های مختلف مرتبط با روستا
			۳/۹	۳۶/۷	۲۷/۵	۲۰/۱	۱۱/۸	
۰/۴۹	۲/۲۸	۱/۳۵	۱۲	۱۹	۵۲	۴۱	۲۸	نداشتن اختیارات کافی اداره میراث فرهنگی خاتقین
			۸/۵	۱۲/۵	۳۳/۹	۲۶/۸	۱۸/۳	
۰/۰۰۰	۳/۰۵	/۰۹۹ ۱	۲۸	۴۷	۳۵	۲۶	۱۷	عدم وجود برنامه های حمایتی و تشویقی جذب سرمایه گذاری درخاتقین
			۱۸/۴	۳۰/۷	۲۲/۹	۱۶/۹	۱۱/۱	
			۲۳	۳۷	۴۱	۳۲	۲۰	عدم مدیریت جاذبه ها و استفاده نادرست از آنها
			۱۵/۱	۲۴/۱	۲۶/۸	۲۰/۹	۱۳/۱	
۰/۰۰۰	۳/۰۷	۱/۰۲	-	-	-	-	-	کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۷) مربوط به موانع مدیریتی و تصمیم گیری گردشگری از نگاه ساکنان روستاها، میانگین کل موانع زیربنایی در بین ساکنان روستا برابر با ۲/۱۲ است. که در سطح اطمینان ۹۹ درصد بالاتر از حدمتوسط بوده و قابل تعمیم به جامعه آماری ساکنان روستاهای مورد مطالعه می باشد.

- بررسی نارسایی های توسعه گردشگری از نگاه روستائیان
در این راستا، مهمترین نارسایی های توسعه گردشگری از نگاه پاسخگویان روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۸) نمایش داده می شود.

جدول (۸) بررسی نارسایی‌های توسعه گردشگری از روستائیان

سطح معنی داری	میانگین رتبه‌ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۳	۲/۶۳	۱/۳۵	۳۳	۴۶	۳۵	۲۱	۱۸	تأثیر کم درافزایش درآمد
			۲۱/۵	۳۰/۱	۲۲/۹	۱۳/۷	۱۱/۸	
۰/۰۰۱	۳/۱۸	۱/۱۴	۲۰	۳۹	۴۱	۳۲	۲۱	تأثیر کم در ایجاد اشتغال
			۱۳/۱	۲۵/۵	۲۶/۸	۲۰/۹	۱۳/۷	
۰/۰۰۰	۳/۰۲	۱/۰۹	۱۲	۲۶	۶۲	۲۸	۲۵	پایین بودن سطح امکانات و خدمات و امنیت در سطح منطقه
			۷/۸	۱۶/۹	۴۰/۵	۱۸/۴	۱۶/۴	
۰/۰۰۰	۳/۰۱	۱/۰۲	۲۳	۴۰	۳۸	۳۱	۲۱	ناچیز بودن میزان توسعه گردشگری در روستاها
			۱۵/۱	۲۶/۱	۲۴/۹	۲۰/۲	۱۳/۷	
۰/۰۰۲	۲/۹۹	۱/۲۱	۲۶	۳۹	۴۲	۲۹	۱۷	تأثیر کم در افزایش فضاهای بهداشتی، رفاهی، آموزشی و فرهنگی
			۱۶/۹	۲۵/۴	۲۷/۶	۱۸/۹	۱۱/۲	
۰/۰۰۰	۳/۰۲	۱/۰۵						کل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه‌های جدول (۸) مربوط به نارسایی‌های توسعه گردشگری از نگاه گردشگران، میانگین کل نارسایی‌های توسعه گردشگری در بین گردشگران برابر با ۲/۹۶ است. که در سطح اطمینان ۹۹ درصد، بالاتر از حدمتوسط بوده و قابل تعمیم به جامعه آماری گردشگران روستاهای مورد مطالعه می باشد.

- بررسی موانع زیربنایی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع زیر بنایی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۹) نمایش داده می شود.

جدول (۹) بررسی موانع زیر بنایی گردشگری از نگاه گردشگران

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۲	۲/۸۵	۱/۴۵	۲۱	۱۷	۲۵	۱۹	۸	نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات رفاهی و اقامتی
			۲۳/۳	۱۸/۹	۲۷/۸	۲۱/۱	۸/۹	
۰/۰۰۰	۳/۱۳	۱/۱۲	۷	۱۹	۳۱	۲۲	۱۱	نامناسب بودن راههای دسترسی به مکانهای گردشگری
			۷/۸	۲۱/۱	۳۴/۴	۲۴/۵	۱۲/۲	
۰/۰۰۱	۳/۵۲	۱/۵۹	۱۲	۲۳	۲۹	۲۱	۵	کمبود وسایل نقلیه عمومی جهت جابجایی گردشگران
			۲۳/۳	۲۵/۷	۳۲/۲	۲۳/۳	۵/۵	
۰/۰۰۲	۲/۱۵	۱/۶۳	۱۱	۲۷	۲۵	۱۸	۹	فصلی بودن حضور گردشگران و تراکم آنها با فصل کار در روستاها
			۱۲/۲	۳۰	۲۷/۸	۲۰	۱۰	
۰/۰۰۰	۲/۰۵	۱/۲۹	–	–	–	–	–	کل

مطابق با گویه های جدول (۹) مربوط به موانع زیربنایی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران، میانگین کل نارسایی های توسعه گردشگری در بین گردشگران در بازه ۱ تا ۵ برابر با ۲/۹۱ است.

– بررسی موانع آموزشی و فرهنگی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع آموزشی و فرهنگی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۱۰) نمایش داده می شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۱۰) بررسی موانع فرهنگی و آموزشی گردشگری از نگاه گردشگران

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۲	۳/۰۸	۱/۲۹	۱۲	۲۵	۲۳	۱۹	۱۱	عدم تمایل مردم بومی جهت سرمایه گذاری در بخش گردشگری
			۱۳/۳	۲۷/۸	۲۵/۶	۲۱/۱	۱۲/۲	
۰/۰۰۰	۲/۲۵	۱/۶۳	۸	۲۹	۲۶	۱۸	۹	کمبود افراد آموزش دیده به ویژه راهنما و بلد محلی جهت معرفی جاذبه ها
			۸/۹	۳۲/۲	۲۸/۹	۲۰	۱۰	
۰/۰۰۲	۲/۶۹	۱/۰۵	۱۷	۲۷	۲۳	۱۶	۷	تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران و مردم روستا
			۱۸/۸	۳۰	۲۵/۶	۱۷/۸	۷/۸	
۰/۰۰۰	۲/۰۵	۱/۹۶	۹	۳۰	۲۱	۱۸	۱۲	عدم آشنایی و عدم آموزش روستائیان در ارتباط با نحوه برخورد با گردشگر
			۱۰	۳۳/۲	۲۳/۳	۲۰	۱۳/۴	
۰/۰۰۱	۳/۱۵	۱/۱۱	۲۰	۲۷	۱۹	۱۴	۱۰	عدم برقراری ارتباط مناسب روستائیان با گردشگران
			۲۲/۲	۳۰	۲۱/۱	۱۵/۵	۱۱/۱	
۰/۰۰۰	۲/۶۴	۰/۷۲						کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۱۰) مربوط به آموزشی و فرهنگی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران، میانگین کل نارسایی های توسعه گردشگری در بین گردشگران برابر با ۲/۶۴ است.

- بررسی موانع بازاریابی و تبلیغاتی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع بازاریابی و تبلیغاتی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۱۱) نمایش داده می شود.

جدول (۱۱) بررسی موانع بازاریابی و تبلیغاتی گردشگری از نگاه گردشگران

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۱۶	۳/۸۱	۱/۱۲	۱۳	۲۳	۲۵	۱۹	۱۰	کمبود تبلیغات و اطلاع رسانی از طریق صدا و سیما TV اشراق
			۱۴/۴	۲۵/۶	۲۷/۸	۲۱/۱	۱۱/۱	
۰/۰۰۰	۳/۰۶	۱/۰۹	۷	۲۹	۲۴	۲۱	۹	اعلاع رسانی ناکافی از نواحی گردشگری توسط مقامات محلی، بروشور و...
			۷/۸	۳۲/۲	۲۶/۷	۲۳/۳	۱۰	
۰/۰۰۰	۲/۸۵	۱/۰۵۳	۸	۳۰	۲۷	۱۷	۸	عدم وجود بازارهای محلی عرضه محصولات و صنایع دستی
			۸/۹	۳۳/۳	۳۰	۱۸/۹	۸/۹	
۰/۰۵	۲/۹۶	۱/۱۲	۹	۲۹	۲۳	۱۸	۱۱	کمبود و یا عدم دسترسی به پست و اینترنت و خدمات دنیای مجازی
			۱۰	۳۲/۲	۲۵/۶	۲۰	۱۲/۲	
۰/۰۰۰	۲/۹۶	۰/۷۲	-	-	-	-	-	کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۱۱) مربوط به موانع بازاریابی و تبلیغاتی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران، میانگین کل نارسایی های توسعه گردشگری در بین گردشگران برابر با ۳/۱۷ است.

- بررسی موانع زیست محیطی توسعه گردشگری

در این راستا، موانع زیست محیطی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران روستایی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول (۱۲) نمایش داده می شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۱۲) بررسی موانع زیست محیطی گردشگری از نگاه گردشگران

سطح معنی داری	میانگین رتبه ای	انحراف معیار	درصد افراد پاسخگو					سوال
			خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۰/۰۰۰	۲/۶۱	۱/۱۵	۹	۲۵	۲۳	۲۱	۱۲	نامناسب بودن زیرساختهای محیطی (راهها و فاضلاب و ...)
			۱۰	۲۷/۸	۲۵/۶	۲۳/۳	۱۳/۳	
۰/۰۰۰	۳/۰۲	۱/۰۹	۲۱	۲۲	۲۱	۱۸	۸	افزایش عبور و مرور و راه بندانها بر اثر ازدحام گردشگران
			۲۳/۳	۲۴/۵	۲۳/۳	۲۰	۸/۹	
۰/۴۹	۲/۹۶	۱/۶۳	۱۱	۲۵	۲۴	۱۹	۱۱	افزایش گرمای هوا در فصل تابستان (بالای ۴۰ درجه)
			۱۲/۲	۲۷/۸	۲۶/۷	۲۱/۱	۱۲/۲	
۰/۰۰۰	۳/۴۱	۱/۴۵	۲۱	۱۷	۲۵	۱۸	۹	افزایش زباله و پسماند توسط گردشگران
			۲۳/۳	۱۸/۹	۲۷/۸	۲۰	۱۰	
۰/۰۰۰	۳/۰۷	۱/۰۲	-	-	-	-	-	کل

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق با گویه های جدول (۱۲) مربوط به موانع زیست محیطی توسعه گردشگری از نگاه گردشگران، میانگین کل نارسایی های توسعه گردشگری در بین گردشگران برابر با ۳/۰۲ است.

موانع خدماتی و زیربنایی، اقتصادی، زیست محیطی و مدیریتی از مهمترین موانع رشد توسعه گردشگری در روستاهای بخش میدان هستند و با افزایش خدمات و زیرساخت ها، افزایش سرمایه گذاری، تصمیم گیری مناسب در راستای حرکت روبه جلو و هماهنگی با حفظ محیط زیست می توان آن ها رفع و یا اثر آن ها را کم کرد. بر این مبنای، با توجه به اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه ها، از تعداد ۱۵۳ خانوار از بخش میدان خانیقین که به عنوان نمونه انتخاب شده بودند ۴۸/۵ درصد اعتقاد دارند که نامناسب بودن خدمات رفاهی و زیربنایی از مهمترین موانع توسعه گردشگری روستایی بخش میدان است و همچنین ۷۶/۶ درصد به تاثیرگذاری متوسط تا خیلی زیاد در بخش آموزشی - فرهنگی و نامناسب بودن زیرساخت های زیست محیطی با ۶۵/۲ درصد به عنوان موانع مهم گسترش و رونق گردشگری روستایی و متعاقب آن توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه یاد کرده اند. در این پژوهش، به منظور دسته بندی "موانع توسعه گردشگری روستایی" و تعیین میزان واریانس تبیین شده توسط هرکدام از متغیرها در قالب عامل های دسته بندی شده، از تحلیل عاملی استفاده شد. به منظور تشخیص مناسب بودن داده های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل در خصوص موانع توسعه گردشگری روستایی، از آزمون بارتلت و شاخص KMO بهره گرفته شد. معنی داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۵ درصد و مقدار مناسب KMO و (جدول شماره (۱۳) حاکی از همبستگی و مناسبت متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی بود.

جدول شماره (۱۳) مقدار KMO آزمون بارتلت و سطح معنی داری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی داری
	۰/۷۶۲	۱۷۵۶/۳۵	۰/۰۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

خدماتی - زیربنایی

مقدار ویژه این عامل ۱۷/۶۵ می باشد که قادر است ۳۴/۳۲ درصد واریانس را محاسبه و توضیح دهید. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده است که در میان آنها نامناسب بودن خدمات رفاهی و اقامتی با ۰/۸۴۴ بیشترین تاثیر را دارد.

جدول (۱۴) متغیرهای بارگذاری شده در عامل اول (خدماتی و زیربنایی)

متغیر	بارعاملی
نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات رفاهی و اقامتی	۰/۸۴۴
کمبود وسایل نقلیه عمومی جهت جابجایی گردشگران	۰/۸۰۱
نامناسب بودن تجهیزات درمانی و ورزشی و خدماتی	۰/۷۵۴
نامناسب بودن راههای دسترسی به اماکن جذب گردشگر	۰/۷۱۲

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

آموزشی - فرهنگی

مقدار ویژه این عامل ۱۲/۳۴ می باشد که قادر است ۱۲/۱۴ درصد واریانس را محاسبه و توضیح دهید. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده است که در میان آنها عدم تمایل مردم برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری با ۰/۷۴۶ و عدم وجود نیروهای آموزش دیده و کاربرد برای ارتباط با گردشگران با ۰/۷۱۱ بیشترین تاثیر را دارند.

جدول (۱۵) متغیرهای بارگذاری شده در عامل دوم (آموزشی و فرهنگی)

متغیر	بارعاملی
عدم تمایل مردم برای سرمایه گذاری در بخش گردشگری	۰/۷۴۶
عدم وجود نیروهای آموزش دیده و کاربرد برای ارتباط با گردشگران	۰/۷۱۱
تعارض میان فرهنگ مردم محلی و گردشگران	۰/۶۵۲
عدم آشنایی روستائیان در برخورد با گردشگران	۰/۵۸۴
برقرار نکردن با گردشگران	۰/۶۲۱

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

زیست محیطی

مقدار ویژه این عامل ۹/۸۵ می باشد که قادر است ۲۴/۵۷ درصد واریانس را محاسبه و توضیح دهید. در این عامل ۵ متغیر بارگذاری شده است که در میان آنها نامناسب بودن ساختارهای محیطی (راه، فاضلاب و ...) با ۰/۸۲۱ و افزایش زباله ها و پسماندهای گردشگران در منطقه با ۰/۷۹۵ بیشتری تاثیر را داند.

جدول (۱۶) متغیرهای بارگذاری شده در عامل سوم (زیست محیطی)

متغیر	بارعاملی
نامناسب بودن ساختارهای محیطی (راه، فاضلاب و ...)	۰/۸۲۱
افزایش زباله ها و پسماندهای گردشگران در منطقه	۰/۷۹۵
افزایش گرمای هوا در فصل تابستان و تراکم کم گردشگر در این فصل	۰/۶۵۲
ازدحام جمعیت و شلوغی و راه بندها در مسیر تردد روستائیان	۰/۵۸۴
برقراردادن ارتباط مناسب با گردشگران	۰/۸۲۳

منبع: یافته های تحقیق ۱۴۰۱

بازاریابی و تبلیغاتی

مقدار ویژه این عامل ۸/۳۱ می باشد که قادر است ۶/۴۷ درصد واریانس را محاسبه و توضیح دهید. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده است که در میان آنها کمبود تبلیغات در صدا و سیما استان با ۰/۸۱۶ و اطلاع رسانی ناکافی از نواحی گردشگرپذیر با ۰/۷۴۹ بیشتری تاثیر را داند.

جدول (۱۷) متغیرهای بارگذاری شده در عامل سوم (بازاریابی و تبلیغاتی)

متغیر	بارعاملی
کمبود تبلیغات در صدا و سیما اشراق تی وی	۰/۸۱۶
اطلاع رسانی ناکافی از نواحی گردشگرپذیر	۰/۷۴۹
عدم وجود بازاریابی برای عرضه محصولات محلی و صنایع دستی	۰/۶۳۸
کمبود یا عدم دسترسی به اینترنت شبکه های مجازی	۰/۵۹۴

منبع: یافته های تحقیق ۱۴۰۱

مدیریتی و تصمیم گیری

مقدار ویژه این عامل ۷/۱۵ می باشد که قادر است ۵/۳۴ درصد واریانس را محاسبه و توضیح دهید. در این عامل ۶ متغیر بارگذاری شده است که در میان آنها عدم وجود سرمایه گذاری خصوصی در بخش گردشگری روستایی با ۰/۸۵۴ و نبود برنامه های حمایتی و تشویقی برای جذب سرمایه گذاران در بخش گردشگری روستایی با ۰/۸۳۲ بیشتری تاثیر را داند.

جدول (۱۸) متغیرهای بارگذاری شده در عامل سوم (بازاریابی و تبلیغاتی)

متغیر	بارعاملی
عدم وجود سرمایه گذاری خصوصی در بخش گردشگری روستایی	۰/۸۵۴
ناهماهنگی بین سازمان های مربوط به روستا در این امر	۰/۶۱۵
محدود بودن اختیارات سازمان میراث فرهنگی	۰/۷۳۱
عدم تمایل دولت به سرمایه گذاری در بخش گردشگری روستایی	۰/۶۹۸
عدم مدیریت جاذبه ها و استفاده نادرست از آنها	۰/۵۴۹
نبود برنامه های حمایتی و تشویقی برای جذب سرمایه گذاران در بخش گردشگری روستایی	۰/۸۳۲

منبع: یافته های تحقیق ۱۴۰۱

تحلیل اثرات گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستایی

جدول (۱۹) ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستایی

	Category	N	Observed Prop	Test Prop	Exact Sig. (tailed)
خدماتی - زیربنایی	Group 1 ≤ 2	۹۵	۳۷	۵۰	۰/۰۰۰
	Group 2 > 2	۱۶۲	۷۳		
	Total	۲۵۷	۰/۱۰۰		
آموزشی - فرهنگی	Group 1 ≤ 2	۱۰۱	۳۹	۵۰	۰/۰۰۰
	Group 2 > 2	۱۵۶	۶۱		
	Total	۲۵۷	۰/۱۰۰		
زیست محیطی	Group 1 ≤ 2	۸۳	۳۲	۵۰	۰/۰۰۰
	Group 2 > 2	۱۷۴	۶۸		
	Total	۲۵۷	۰/۱۰۰		
بازاریابی و تبلیغاتی	Group 1 ≤ 2	۱۲۵	۴۹	۵۰	۰/۰۰۰
	Group 2 > 2	۱۳۲	۵۱		
	Total	۲۵۷	۰/۱۰۰		
مدیریتی و تصمیم گیری	Group 1 ≤ 2	۹۲	۳۶	۵۰	۰/۰۰۰
	Group 2 > 2	۱۶۵	۶۴		
	Total	۲۵۷	۰/۱۰۰		

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۱

جهت تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه پایدار روستایی و ارتقاء شاخص های پایداری آن، از آزمون رگرسیون خطی استفاده شده است. به طوری که توسعه پایدار روستایی به عنوان متغیر مستقل در مدل رگرسیونی وارد شده است. مدل برازش رگرسیونی اثرات ابعاد گردشگری در توسعه پایدار روستایی را نشان می دهد که بین پاسخ دهندگان ۰/۶۸۵ بوده است.

جدول (۲۰) تحلیل واریانس اثرات ابعاد گردشگری روستایی بر توسعه پایدار روستایی

R	ضریب تعیین	ضریب تعیین تصحیح شده
۰/۸۴۱	۰/۶۸۵	۰/۲۲۸

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

مطابق جدول (۲۱) نیز با استفاده از مدل برازش رگرسیون خطی ابعاد تاثیر گردشگری روستایی بر توسعه پایدار بین پاسخ دهندگان مشخص شد

جدول (۲۱) تحلیل واریانس مبتنی بر رابطه خطی بین گردشگری روستایی و توسعه پایدار روستایی بخش میدان

مولفه ها	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره آزمون	سطح معناداری
اثر رگرسیونی	۸/۶۵۲	۴	۲/۱۶۳	۱۵/۶۸۹	۰/۰۰۰
باقیمانده	۲۶/۸۸۶	۲۵۷	۱۳۸		
کل	۲۵/۵۳۹	۲۵۳			

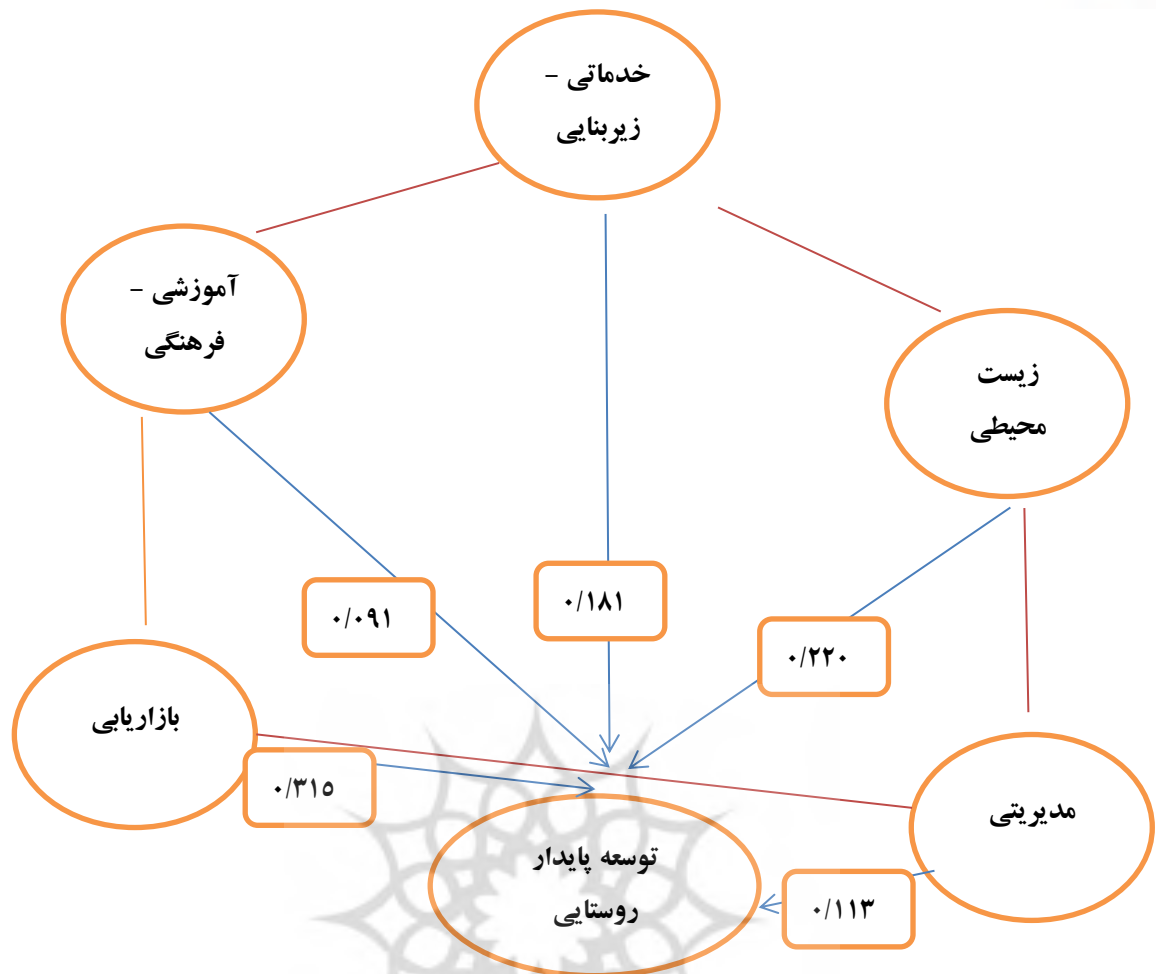
منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

با نگاهی اجمالی به مقادیر ضرایب B روشن است که یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیرهای تاثیر گذار بر توسعه پایدار روستایی در روستاهای هدف گردشگری بخش میدان در شاخص های خدماتی- زیر بنایی به اندازه (۰/۱۸۱)، آموزشی- فرهنگی (۰/۳۱۵)، زیست محیطی (۰/۲۲۰)، بازاریابی (۰/۰۹۱) و مدیریتی (۰/۱۱۳) در بین پاسخ دهندگان داشته است.

جدول (۲۱) ضرایب شدت رابطه میان تاثیر گردشگری بر توسعه پایدار روستایی در روستاهای بخش میدان

نام متغیر تاثیر گذار	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	آماره آزمون	سطح معناداری
	B	خطای استاندارد			
عدد ثابت	۰/۶۳۷	۰/۲۲۲	-	۲/۸۶۹	۰/۰۰۵
خدماتی- زیربنایی	۰/۲۲۲	۰/۰۷۸	۰/۱۸۱	۲/۸۶۶	۰/۰۰۲
آموزشی- فرهنگی	۰/۲۳۸	۰/۰۴۸	۰/۳۱۵	۴/۹۹۳	۰/۰۰۰
زیست محیطی	۰/۲۱۸	۰/۰۳۹	۰/۲۲۰	۳/۴۰۳	۰/۰۰۰
بازاریابی و تبلیغاتی	۰/۰۹۱	۰/۰۶۳	۰/۰۹۱	۱/۴۱۱	۰/۰۰۱
مدیریتی	۰/۰۴۸	۰/۰۳۴	۰/۱۱۳	۲/۱۵۶	۰/۰۰۳

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل (۲) تحلیل مسیر اثرات گردشگری بر توسعه پایدار روستایی بخش میدان؛ منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

طبق شکل (۲) با استفاده از مدل برازش رگرسیونی به ترسیم مدل تحلیل مسیر عوامل اثر گذار بخش گردشگری در توسعه پایدار روستایی در روستاهای هدف گردشگری بخش میدان محاسبه می‌شود. بر این مبنای، به منظور آزمون این سوال رابطه بین گردشگری روستایی و توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلف خدماتی، آموزشی - فرهنگی، زیست محیطی، بازاریابی و مدیریتی مورد کنکاش و بررسی قرار گرفت. یعنی می‌توان ادعا نمود که در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنادار مثبتی برقرار است و اینگونه اثبات می‌گردد که توسعه گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان مهمترین راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار محلی و اعتلای شان انسان روستایی مطرح گردد.

نتیجه‌گیری

گردشگری روستایی مقوله جدیدی در متون توسعه روستایی می‌باشد که همچون توسعه، دارای ابعاد و آثار گوناگونی است. گردشگری روستایی به عنوان فعالیتی شناخته می‌شود که نه تنها نقش موثری در توسعه اقتصاد محلی دارد، بلکه به عنوان یکی از عناصر جدایی‌ناپذیر راهبرد توسعه پایدار روستایی مطرح شده است. همان‌طور که از نتایج مشخص می‌شود از مهمترین موانع تاثیر گذار بر توسعه پایدار روستایی در روستاهای هدف گردشگری بخش میدان در شاخص‌های خدماتی -

زیر بنایی به اندازه (۰/۱۸۱)، آموز شی- فرهنگی (۰/۳۱۵)، زیست محیطی (۰/۲۲۰)، بازاریابی (۰/۰۹۱) و مدیریتی (۰/۱۱۳) را می توان نام برد بر این مبنا، عامل ترکیبی زیر ساختی-رفاهی به عنوان عامل نخست وارد تحلیل شده و بیش ترین میزان واریانس را به خود اختصاص داده است به هرحال، نخستین گام جهت توسعه گردشگری روستایی مناسب بودن زیرساخت های عمرانی همانند جاده ها و راه های ارتباطی منطقه، مناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی در منطقه، مناسب بودن تسهیلات و تجهیزات رفاهی (رستوران ها و غیره) در منطقه، مناسب بودن تسهیلات بهداشتی و خدماتی در منطقه (سرویس های بهداشتی، خدمات جمع آوری زباله و غیره)، وجود فضاهای مناسب جهت پارک مناسب و مطمئن اتومبیل در منطقه و وجود فضاهای تفریحی و ورزشی در منطقه (از قبیل پارک ها و غیره) هست که از اهمیت بالایی برخوردار می باشند. بر اساس نتایج پژوهش، یکی دیگر از موانع توسعه گردشگری روستایی شامل عامل آموزشی- فرهنگی است. در این راستا بر اساس یافته های پژوهش، بدون تردید یکی از مهم ترین موانع در توسعه گردشگری، عدم آشنایی روستائیان منطقه با فواید و مزایای صنعت گردشگری، تعارض میان فرهنگ گردشگران و مردم منطقه، عدم وجود انگیزه کافی در بین روستائیان منطقه جهت مشارکت در فعالیت های گردشگری، عدم تمایل مردم و بخش خصوصی جهت سرمایه گذاری در حوزه گردشگری در منطقه و گرایش غالب مردم به استفاده اختصاصی از فضاهای روستا در قالب ویلا و باغ های خصوصی در منطقه است یافته های این بخش از پژوهش و اهمیت عامل اجتماعی- فرهنگی در پژوهش های مختلفی همچون پوراحمد و همکاران (۱۳۹۵) نیز مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین علاوه بر موانع زیر ساختی-رفاهی و آموزشی- فرهنگی، بر اساس یافته های پژوهش یکی دیگر از موانع اصلی توسعه گردشگری روستایی، عامل زیست محیطی هست که اهمیت آن در مطالعات مختلفی کرانی (۱۳۹۹)، نجفی (۱۳۹۸)، قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۹) مورد تأیید قرار گرفته است. آنچه مسلم است با توجه به گستردگی و اهمیت موانع مختلف توسعه گردشگری در سطح مناطق روستایی، انتظار می رود تا مدیران سازمان ها به این موارد توجه لازم را داشته باشند و به اتخاذ برنامه های هم سو با حفظ محیط زیست بپردازند. همچنین یکی دیگر از موانع گردشگری روستایی بحث بازاریابی و تبلیغاتی است که با ۰/۰۹۱ از عوامل تاثیر گذار در این زمینه می باشد که در نتایج پژوهش های، نجفی کانی و نجفی (۱۳۹۹)، نجفی (۱۳۹۸)، به آن اشاره گردیده است و به آن به عنوان یکی از موانع مهم در گردشگری روستایی تاکید داشته اند. همچنین از دیگر موانع گردشگری روستایی می توان مانع مدیریتی و تصمیم گیری در این راستا را نام برد که با ۰/۰۴۸ تاثیر گذار است. و در نتایج، کرانی (۱۳۹۹) به آن تاکید شده است. با توجه به مطالعات و مشاهدات میدانی و آنچه که در طول انجام این پژوهش به صورت تجربی به آنها دست یافته است، پیشنهاداتی در سطح محلی و منطقه ای در جهت بهبود و توسعه گردشگری روستایی بخش میدان خانقین ارائه می گردد: - ارائه تقویم و فهرست رویدادهای گردشگری در فصول مختلف در هر روستا از سوی دهیار و شورا و با همکاری سازمان صدا و سیما ی اشراق تی وی، -انجام به موقع تبلیغات-، برپایی فروشگاه و نمایشگاه محصولات روستا-، آموزش کوتاه مدت دهیاران و افراد کلیدی روستا و افزایش آگاهی مردم روستا درباره منافع و مزایای گردشگری-، در نظر گرفتن پارکینگ های اتومبیل در اماکن گردشگری و تفریحی روستای مورد مطالعه؛ - ایجاد اقامتگاه های مناسب و ارزان قیمت در روستاهای هدف گردشگری در بخش میدان-، ایجاد تنوع در جاذبه های روستایی بخش میدان مانند توسعه جاذبه های فرهنگی، تاریخی و زیارتی. - ایجاد و برپایی مراکز اطلاع رسانی به گردشگران بخصوص در های بهار و تابستان در طول

جاده های منتهی به خانقین و میسر نمودن شرایط برای بازدید زائران از خانقین، -افزایش سهم بودجه های عمرانی گردشگری در بخش میدان، - سرمایه گذاری مشترک بین سرمایه گذاران خارج از استان و داخلی و اعمال کنترل بیشتر بر این سرمایه گذاران در رو ستاهایی مانند حاجی لر، بانی بی و توفکه و ... - افزایش توانمندی اجتماعی با تأکید بر دانش و آگاهی، آموزش و اطلاع رسانی، افزایش مشارکت زنان و جوانان و به منظور افزایش خوداتکایی در فعالیتهای گردشگری به خصوص در روستاهای توفکه و بانی بی که در سطح پایین اجتماعی -فرهنگی قرار دارند.

منابع:

- اکبرپور، محمد؛ اربابی، محمد (۱۳۹۵) واکاوی موانع توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری استان خراسان شمالی، فصلنامه میراث و گردشگری، دوره ۱، شماره ۱، صص ۶۳-۹۶.
- پوراحمد، احمد؛ حسینی سیاه گلی، مهناز؛ صفدری مولان، امین (۱۳۹۵) ارزیابی شاخصهای توسعه پایداری گردشگری در جوامع میزبان. مطالعه موردی: شهرساری، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال ششم، شماره بیست و یکم، صص ۱۶۰-۱۷۲.
- حبیبی کوشکوهی، حسن؛ منشی زاده، رحمت الله؛ رضویان، محمدتقی (۱۴۰۰)، بررسی وضعیت گردشگری روستایی و نقش آن در توسعه روستایی. مطالعه موردی: روستاهای شهرستان های املش و رودسر، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال یازدهم، شماره ۳۹، ۲۶۰-۳۲۹.
- خانی، فضیله؛ قاسمی، ابوطالب و قنبری نسب، علی (۱۳۸۸)، بررسی اثرات گردشگری ساحلی با تکیه بر نظرسنجی از خانوارهای روستایی؛ مطالعه موردی: روستایی چمخاله شهرستان لنگرود، پژوهش های جغرافیایی انسانی، دوره ۱، شماره ۶۴، ۴-۵۱.
- رومیانی، احمد؛ سجاسی قیداری، حمدالله، رضوانی، محمد رضا (۱۳۹۸)، ارائه الگویی برای توسعه پایدار مقصدهای گردشگری روستایی با رویکرد برنامه ریزی فضایی مورد مطالعه: شرق استان مازندران، رساله دکتری دانشگاه فردوسی مشهد.
- شوکتی آقمقانی، محمد؛ اسحاقی، رضا؛ ماهری، احد؛ رضایی، روح الله؛ شعبانغلی فمی، حسین (۱۳۹۵)، بررسی موانع توسعه گردشگری در مناطق روستایی شهرستان اسکو (مطالعه موردی: روستای ساحلی آق گنبد)، فصلنامه علمی - پژوهشی فضای جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره ۵۳، صص ۲۳-۳۷.
- عباس هیاس نجف، واکاوی کیفیت محیط زندگی سکونتگاههای روستایی، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان خانقین (عراق)، رساله کارشناسی ارشد دانشگاه رازی، گروه جغرافیا، کرمانشاه.
- علوانی، ناصر، سواری، مسلم (۱۴۰۱) مقایسه شاخص های گردشگری پایدار در مناطق روستایی شهرستان های خرمشهر و آبادان با استفاده از ماتریس SWOT. جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۵، شماره ۱، صص ۴۲-۲۶.

- فتحی، بهرام (۱۳۹۹) نقش کارآفرینی روستایی در توسعه پایدار محلی با تاکید بر پیوستگی های روستایی - شهری، رساله دکتری دانشگاه شهید بهشتی تهران، با راهنمایی آقای دکتر عباس سعیدی، تهران.
- قاسمی، ایرج؛ (۱۳۸۸)، برنامه ریزی کالبدی حوزه های روستایی، ناشر: بنیادمسکن انقلاب اسلامی.
- قدیری معصوم، مهرسا مینایی و علیرضا دربان آستانه (۱۳۹۹) نقش اقامتگاه های بوم گردی در توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی شهرستان خور و بیابانک، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۳۳-۹، شماره ۳۲، صص ۳۲-۴۲.
- کاظمی، محمدرضا، شهرماری اردجانی، رفعت؛ حسینی مهر، سیده صدیقه، پورشیخیان، علیرضا (۱۴۰۰)، تبیین ظرفیت ها و زمینه های توسعه پایدار روستایی با تاکید بر گردشگری طبیعی در روستاهای شهرستان بندر انزلی، فصلنامه علمی-پژوهشی نگرشهای نو در جغرافیای انسانی، سال سیزدهم، دوره سوم، صص ۹۰۳-۹۲۲.
- کرانی، زاهرا (۱۳۹۹) تبیین سناریو، راهبردها و راهکارهای اجرایی توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: منطقه ی گردشگری ریجاب)، مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال سیزدهم، شماره ۳، صص ۲۷-۳۵.
- نجفی کانی، علی اکبر (۱۳۹۸) چالش ها و تنگناهای توسعه اقتصادی در نواحی روستایی، موردی: بخش داشلیبرون شهرستان گنبد، فصلنامه اقتصاد فضا و ۱۵۱- توسعه روستایی، شماره ۲۹، صص ۱۵۱-۱۶۸.
- نجفی کانی، علی اکبر؛ نجفی، کبری (۱۳۹۹) بررسی موانع توسعه گردشگری روستاهای کوهستانی با تأکید بر آب درمانی. مطالعه موردی: روستاهای بخش لاریجان شهرستان آمل، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال دهم، شماره ۳۷، صص ۲۲۸-۲۴۵.
- ولیقلی زاده، علی؛ خوانین زاده، فرزانه؛ رضایی، محمدرضا (۱۳۹۸) اثرات گردشگری روستایی بر توسعه کارآفرینی مورد: روستای سریز در شهرستان مهریز، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هشتم، شماره سوم، صص ۸۴-۱۰۳.
- یاری حصار، ارسطو؛ محمدی، چنور (۱۴۰۲) واکاوی نقش گردشگری بر توسعه روستاهای هدف گردشگری شهرستان پاوه، جغرافیا و روابط انسانی، دوره ۶، شماره ۲، صص ۴۸۹-۴۷۳.
- Bracaglia, Valentina D'Alfonso, Tiziana; Nastasi, Alberto; Sheng, Dian; Wan, Yulai; Zhang, Aming. (2020). High-speed rail networks, capacity investments and social welfare, Transportation Research Part A: Policy and Practice, Volume 132, February 2020, Pages 308-323.
- Croes, R., Ridderstaat, J., & Shapoval, V. (2020). Extending tourism competitiveness to human development. Annals of Tourism Research, 80, 102825. doi:10.1016/j.annals.2019.102825.
- Gavrilă-Păvăna, I. (2015), Tourism opportunities for valorizing the authentic traditional rural space-study case: Ampoi and Mures Valleys micro region, Alba County, Romania, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 188 (3): 276-281.

- Lala Khartishvili, Andreas Muhar, Thomas Dax, Isob Khelashvili, (2019), Rural Tourism in Georgia in Transition: Challenges for Regional Sustainability, Sustainability, 11, 410:1-20.
- Liu, A., & Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism. *Tourism Management*, 60, 404-417.
- Lopes, C., Leitão, J., & Gallego, J. R. (2022). Place-Linked Products and Creative Tourism in Iberian Regions. In *Tourism Entrepreneurship in Portugal and Spain* (pp. 137-179). Springer, Cham.
- Momeni, Khalil. & Janati, Ali Imani. & Khodayari-Zarnaqb, Rahim. (2018) Barriers to the development of medical tourism in East Azerbaijan province, Iran: A qualitative study, *Tourism Management*, Vol.69, No.38, pp.307–316.
- Padilla, Antonio. (2016) Health Tourism: Conceptual Framework and Insights from the Case of a Spanish Mature Destination, *Tourism & Management Studies*, Vol.12, No.1, pp.86-96.
- Rajaratnam, S.D., Munikrishnan, U.T., Sharif, S.P. and Vikneswaran, N. (2014), Service quality and previous experience as a moderator in determining tourists' satisfaction with rural tourism destinations in Malaysia: A partial least squares approach, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, No. 144, 203 – 211.
- Sakyi, Daniel; Bonuedi, Isaac; OseiOpoku, Eric Evans. (2018). Trade facilitation and social welfare in Africa, *Journal of African Trade*, Volume 5, Issues 1–2, December 2018, Pages 35-53.
- Wang, Y. chu, Phillips, F., & Yang, C. (2021). Bridging innovation and commercialisation to create value: An open innovation study. *Journal of Business Research*, 123, 255–266. <https://doi.org/10.1016/J.JBUSRES.2020.09.052>.
- Wuni, I. Y., & Shen, G. Q. (2020). Critical success factors for management of the early stages of prefabricated prefinished volumetric construction project life cycle. *Engineering Construction and Architectural Management*, 27(9), 2315–2333. <https://doi.org/10.1108/ECAM-10-2019-0534>.
- Zwiers, S. Markantoni, M. and Strijker, D. (2016), the role of change- and stability-oriented place attachment in rural community resilience: a case study in south-west Scotland, *Community Development Journal*, 51 (4): 2- 20.